

MEDICAL AND SOCIAL CHARACTERISTICS OF COVID-19 DISEASE IN THE POPULATION

Abdullaev I. K.

Head of the Department of Community Health and Public Health Management, Ph.D.,
abdullaevibadulla1955@mail.ru; +998977542061, +998937442061;

Reimberganov J. I.

Medical faculty student 105 "B" group, +998993128430;

Matyakubov Zh. R.

Assistant of the Department of Public Health and Health Management,
Urgench branch of the Tashkent Medical Academy
matyaqubovjamshid123@gmail.com; +998996131240

Annotation

For almost all countries of the world, including Uzbekistan, 2020 the COVID-19 pandemic has become a major examining year for the World Health Organization and the health systems of each country, and this process continues in 2021. It has been practically proven that no country in the world is ready for this process. The Hubei Province of Wuhan, China was the starting point for the COVID-19 pandemic, which spread throughout the world in six months. The purpose of the study is to study and evaluate some of the medical and social aspects of the spread of COVID-19 among the population in the Khorezm region. 226 people participated in this research; of these, 123 were infected with COVID -19; 103 were not infected and 66% live in cities of which 33.4% in rural areas. The spreading speed largely depends on the human factor, while the role of natural and geographical factors is not revealed. That is, its prevalence among the population was directly related to the strict observance of the established sanitary and hygienic rules by people.

Key words: disease, prevalence, COVID-19, pandemic, population, factor, health, research.

Аннотация

2020 йил дунёнинг деярли барча мамлакатларида, жумладан Ўзбекистонда ҳам, COVID-19 пандемияси Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ва ҳар бир давлатнинг соғлиқни сақлаш тизимлари учун катта синов йили бўлди ва бу жараён 2021 йилда ҳам давом этмоқда. Ушбу жараёнга дунёда биронта ҳам давлат тайёр

эмаслиги амалда исботланди. Хитойнинг Ухан шаҳрининг Хубэй провинчаси COVID-19 пандемиясининг бошланиш нуқтаси бўлди ва диарли ярим йилда бутун дунёни қамраб олди. Тадқиқот мақсади Хоразм вилояти аҳолиси орасида COVID -19 касаллигининг тарқалишидаги айрим тиббий-ижтимоий жиҳатларини ўрганиш ва баҳолашдан иборат. COVID -19 касаллигининг тарқалишидаги айрим тиббий-ижтимоий жиҳатларини ўрганишда анкета-сўров усули ёрдамида жами 226 киши ўрганилди. Шу жумладан -123 та COVID -19 билан касалланган ва 103 та касалланмаганлар. 66%и шаҳар, 33,4%и қишлоқ аҳолиси. COVID-19 касаллигининг тарқалиш тезлиги кўп ҳолларда инсон омилига боғлиқ бўлиб, табиий-географик омилларнинг роли диарли сезилмади. Яъни, унинг аҳоли орасида кенг тарқалиши одамларнинг белгиланган санитария-гигиеник қоидаларга қатъи риоя қилишлари билан бевосита боғлиқ эканлиги маълум бўлди;

Калит сўзлар: Касаллик, тарқалганлик, COVID-19, пандемия, аҳоли, омил, соғлиқни сақлаш, ўрганиш.

Аннотация

Для большинства стран мира, включая Узбекистан, в 2020 году пандемия COVID-19 стала основным испытательным годом для Всемирной организации здравоохранения и систем здравоохранения каждой страны, и этот процесс продолжается в 2021 году.

Практически доказано, что ни одна страна в мире не готова к этому процессу. Провинция Хубэй города Ухань, Китай стала отправной точкой пандемии COVID-19, которая охватила мир почти за полгода.

Цель исследования - изучить и оценить некоторые медико-социальные аспекты распространения COVID-19 среди населения Хорезмской области. Методом анкетирования было изучено 226 человек, из которых -123 были инфицированы COVID -19, а 103 - не были инфицированы. Из них: 66%- проживают в городах, 33,4% - в сельской местности. Скорость распространения во многом зависит от человеческого фактора, а роль природно-географических факторов не ощущается. То есть, его распространенность среди населения оказалась напрямую связана со строгим соблюдением людьми установленных санитарно-гигиенических правил.

Ключевые слова: заболевание, распространенность, COVID-19, пандемия, популяция, фактор, здоровье, исследование.

Муаммонинг долзарблиги. 2020 йил дунёнинг деярли барча мамлакатларида, жумладан Ўзбекистонда ҳам, COVID-19 пандемияси Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ва ҳар бир давлатнинг соғлиқни сақлаш тизимлари учун катта синов йили бўлди ва бу жараён 2021 йилда ҳам давом этмоқда. Ушбу жараёнга дунёда биронта ҳам давлат тайёр эмаслиги амалда исботланди. Хитойнинг Ухан шаҳрининг Хубэй провинцаси COVID-19 пандемиясининг бошланиш нуқтаси бўлди ва диарли ярим йилда бутун дунёни қамраб олди. Ҳатто, яқин-яқингача Антрактика COVID-19 касаллигидан холи ҳудуд сифатида қайд қилинаётган бўлса, Маълумотларига қараганда 36 та Чинликларда таҳлил мусбат эканлиги қайд этилган. Бу муз континентда биринчи COVID-19 ҳолати сифатида рўйхатга олинган. 2020 йил 21 декабрда BBC News Дайджест Россия хизматининг тарқатган маълумоти бўйича кўплаб Европа давлатлари Британия давлати мамлакатда вируснинг янги-мутант тури тарқалганлиги боис авиақатновларни тўхтатганлиги қайд этилди. Вируснинг бу янги тури аҳоли орасида жуда тез тарқалиши ва нисбатан оғир кечиши, ўлим ҳолатининг ошиш хавфи юқори эканлигини хабар қилди. [9] Ўзбекистонда бу касаллик 2020 йил 15 март куни қайд этилди. Мамлакатда тезкор чоралар кўрилди ва қаттиқ карантин чоралари эълон қилинди. Мамлакат Президенти ва ҳукумат томонидан пандемияни бартараф қилишга қаратилган мукамал йўл харитаси ишлаб чиқилди, катта миқдорда маблағлар ажратилди, кам таъминланган ва вақтинча ишсиз қолган аҳоли ижтимоий ҳимояга олинди. [10]

Асаб тизими касалликлари, айниқса мияда кон айланиши билан боғлиқ касалликлар бўйича кўплаб беморлар COVID -19 касаллигини юқтириб олишдан кўрқиб кам мурожаат қилаётганлиги, касалликни ўз вақтида белгиланган стандартлар асосида самарали даволашда кўплаб тиббий-ижтимоий муаммоларни келтириб чиқармоқда. [1] Онкологик касалликлари мавжуд COVID -19 касаллигини юқтириб олган беморларда ҳам касалликнинг кечишида нотипик ҳолатлар кузатилиши ва янги хавф гуруҳларнинг пайдо бўлаётганлиги ва касалликни даволашда ўзига хос хусусиятлар ва ёндашишлар кузатилаётганлиги қайд этилади. [2] Е.Г. маълумотларга қараганда COVID -19 касаллигини юқтириб олган хомиладор аёлларда ҳам бир қатор асоратлар, яъни, бола ташлаш (2%), она қорнида бола ўсишининг сустлиги (10%), вақтидан олдин туғиш ҳолатлари (39%) ва болани Кесерева кесиб олиш жарроҳлик жараёнларининг ошиши қайд этилган. [3] Кўплаб ижтимоий тармоқларда тарқалаётган маълумотларга қараганда, касаллик кўпроқ қариялар, хомиладор аёлларда, кам таъминланганларда, мигрантларда, уйсизларда, болалар ва қариялар уйларида яшовчиларда, ишсизлар орасида тарқалиш хавфи юқори ва тиббий ёрдам

кўрсатишда алоҳида ёндашишни талаб этади. Мамлакатимизда COVID -19 касаллигини юқтириб олаётганларнинг кўп қисми асосан 30-39 ёшдаги аҳоли (28%) бўлса, касаллик туфайли вафод этаётганларнинг кўп қисми 60-70 ёшдагиларга (30,7%) тўғри келиши статистик маълумотларда келтирилган. Газета UZ, 2021 апрель ойига мамлакатда касалликни юқтириб олганлар сони 90 000 дан ошиб кетди ва касалликдан тузалганлар сони 98-99% ни ташкил этмоқда.[4]

Джонса Хопкинс университетининг охириг берган маълумотларига қараганда АҚШ ларида пандемия жараёнида бугун 32 млн дан ошиқ киши касалликни юқтириб олган ва бутун дунёда касалликнинг тарқалиши бўйича етакчилик қилмоқда. COVID -19 касаллигини юқтириб олган ва 500 мингдан ортиқ киши вафот этган. Бу сон АҚШда иккита жаҳон урушида ўлганлардан ҳам юқори. Россияда бу кўрсаткич 5 млн дан ошган, ҳар куни камида 29 000 дан ортиқ одам касалликни юқтириб олмоқда ва 108 588 дан ортиқ одам вафот этган. [6] Дунёда ҳукмронлик қилаётган COVID -19 касаллиги пандемиясини фақатгина битта йўл билан, халқаро ҳамкорликлар асосида амалга оширилса, биргаликда, айниқса аҳолининг кам таъминланган қатламини сақлаб қолиш мумкин. Бугун бутун дунёда COVID -19 касаллиги пандемияси шиддат билан давом этаётган бир пайтда ҳам, айрим мамлакатларда бу касалликнинг глобал хавфини ҳатто мутахассислар ҳам истиқболда нима билан яқун топишини айта олмаяпдилар. Айтайлик, Швеция бош эпидемиологи, Буюкбритания ва АҚШда узок вақтларгача карантин қоидаларини кучайтириш чоралари кўрилмади. Кўшни Қозоғистонда ҳам карантин чоралари ўз вақтида жорий этилмади, оддий ниқоб тақишга ҳам ўз вақтида етарлича эътибор қаратилмади. Устига-устак етарлича мутахассисларнинг етишмаслиги яққол кузатилди.[5] Худди шу каби ҳолат Ўзбекистонда ҳам қисман кузатилди. Юзага келган ҳолат тезкор равишда баҳоланиб, келгусида кадрлар масаласини ҳал қилиш мақсадида Фарғона вилоятида “Жамоат саломатлиги” тиббиёт институти ташкил этилди. Қозоғистонда 800 та эпидемиологлар етишмаслигини бош давлат санитария врачлари томонидан таъкидланди [6]

Тадқиқот мақсади. Хоразм вилояти аҳолиси орасида COVID -19 касаллигининг тарқалишидаги айрим тиббий-ижтимоий жиҳатларини ўрганиш ва баҳолашдан иборат.

Материаллар ва усуллар. COVID -19 касаллигининг тарқалишидаги айрим тиббий-ижтимоий жиҳатларини ўрганиш мақсадида анкета-сўров усули ёрдамида

жами 226 киши ўрганилди. Шу жумладан -123 та COVID -19 билан касалланган ва 103 та касалланмаганларда сўров ўтказилди. Ўрганилганларнинг 150 таси (66%) шаҳар, 76таси (33,4%) қишлоқ аҳолиси. Тадқиқот давомида тўпланган материалларни таҳлил қилишда ижтимоий-гигиеник ва санитария-статистик усуллардан кенг фойдаланилди.

Натижа ва муҳокама. Касалликнинг тарқалишидаги айрим тиббий-ижтимоий жиҳатларни COVID -19 билан касалланганлар ва касалланмаганлар орасида уларни қиёсий таҳлил қилиш йўли билан ўрганилди. Жами ўрганилган 226 та респондентларнинг 123 тасини COVID -19 касаллигини бошдан кечирганлар ва 103 тасини касалланмаганлар ва уларнинг 101 (44,7%) эркаклар ва 125 (55,3%) аёллар ташкил этди.

Жадвал 1 Шаҳар ва қишлоқларда COVID -19 касаллигининг беморларда ёшлари бўйича тарқалиши (%)

Беморларнинг ёшлари	Шаҳар		Шаҳар	
	Эркаклар	Аёллар	Эркаклар	Аёллар
18-25	(8) 22,2	(13) 21,7	(1) 7,1	(1) 7,7
26-30	(5) 13,9	(5) 8,3	(4) 28,6	(0) 0
31-40	(3) 8,3	(10) 16,7	(6) 42,8	(3) 23,0
41-50	(5) 13,9	(12) 20,0	(3) 21,4	(6) 46,1
51-60	(12) 33,3	(11) 18,3	(0) 0	(2) 15,4
60 ва катталар	(3) 8,4	(9) 15,0	(0) 0	(1) 7,7

Келтирилган маълумотлардан кўриниб турибдики, беморларнинг ёшлари бўйича шаҳарда ҳам, қишлоқда ҳам тарқалиши бир хил эмас. Агар шаҳарда эркакларда кўпроқ 51-60 ва 18-25 ёшдагиларда қайд қилинса (33,3%, 22,2%), қишлоқда бу кўрсаткич 26-30 ва 31-40 ёшларда (28%, 42,8%) кузатилди. Аёлларда шаҳарда касалликнинг юқори даражаси 41-50 ва 18-25 ёшдагиларда кузатилса, қишлоқда 31-40 ва 41-50 ёшдагиларда (23,0 % , 46,1%) қайд этилиши аниқланди. Бундан хулоса шуки, COVID -19 касаллигини юқтириб олишда биологик омилларнинг ўрни ҳам маҳим аҳамият касб этади.

(Жадвал 1)

Жадвал 2 Ўрганилган респондентларнинг ёшлари бўйича тақсимланиши

Ёшлари	18-25	26-30	31-40	41-50	51-60	60 ва катталар	Жами
Респондентлар							
Касалланганлар	17,9	10,7	20,3	21,1	17,9	12,2	123
Касалланмаганлар	33,0	34,0	15,5	5,8	7,8	3,9	103

Қиёсий тахлиллардан шу нарса кўриниб турибдики, COVID-19 касаллигининг аҳоли орасида тарқалишида биологик омил, ёшнинг таъсир даражаси сезларли кўзга ташланади. (Жадвал 2). Эътиборли жиҳати шундаки, ҳар иккала гуруҳда ҳам аёлларнинг миқдори нисбатан кўпроқ. Касалликни бошдан кечирган аёллар 57% ни, эркеклар 43%ни ташкил этса, касалланмаганларда бу нисбат мос равшда 53,4% ва 46,6% га тенг бўлиши аниқланди. Сўроқ қилинган респондентларни уларнинг касблари билан тахлил натижаларида ҳам айрим ўзига хос-хусусиятлар қайд этилди. COVID-19 билан касалланганларда ишчилар -26,0%ни, хизматчилар—37,4%ни, ишсизлар -22%ни, талабалар-14,6%ни ташкил этса, бу кўрсаткичлар касалланмаганлар орасида мос равшда 18,4%, 52,4%, 11,6%, 17,5% ларга тенг бўлди. Кўриниб турибдики, карантин даврида ишчиларнинг кўпчилиги ишладилар, хизматчилар ва талабалар эса уйда қолдилар, ишсизларнинг кўпчиликлари ҳам тирикчилик учун мулоқатда бўлганлиги сабабли касаллик юқтириб олиш эҳтимоллик даражаси юқори бўлган. Касалланганлардабиринчи навбатда қандай асосий белгилар сизни безовта қилди деган саволимизга уларнинг 57,5%и харорат кўтарилишига, 24,6%и там ва ҳид билишнинг пасайиши, баъзида умуман йўқалиши ва 17,9%т нафас олишнинг қийинлашиш ҳолатлари кўпроқ кузатилганлигини таъкидлаганлар. Е.Г.Камкиннинг берган маълумотларига қараганда COVID-19 касаллигида 90% беморларда тана хароратининг ошиши, 80% ҳолатларда қуруқ йўтал, 30%ида нафас олишнинг қийинлашиши, 40% беморларда тез чарчаш ва 20%дан кўпроқ беморларда кўкрак қопосида тиқилиш ҳолатлари кузатилган. Касалликни бошдан кечирганларда вирусни юқтириб олишда ҳам айрим ўзига хосликлар қайд этилди. Ўрганилганларнинг 34,6%и ўз уйида, 27,7%и ишда, 15,4%и жамоат жойларида, 10%и бозорда, 6,1% тўй ва маросимларда, 0,8%и дарсда ва 5,4%и бошқа ҳар хил жойларда юқтириб олганлиги аниқланди. Демак, одамлар асосий вақтини ишда ва уйда ўтказганликлари боис 62,3% беморлар айнан касалликни шу қайд этилган жойларда юқтирганлар. Бундан хулоса шуки, агар уйда қолганда ҳам, барча оила аъзолари биргаликда уйда қолгандагина у яхши самара бериши мумкинлиги аниқланди. Мамлакатда барча ўқув юртларида анъанавий ўқишнинг ва тўйларнинг тўхтатилиши яхши самара берганлигини алоҳида қайд қилиш зарур. Эътиборли жиҳати шундаки, COVID-19 билан касалланган беморларнинг 48%и лаборатория текширувларини амалга оширганлар, қолган 52% и амалга оширмаган. Диққатимизни ўзига тортган ҳолат шу бўлдики, беморларнинг 83%и уйда даволанганлар, 7%и соматик стационарларда, 1,7%и махсус юқумли касалликлар шифохонасида, 0,8%и хусусий шифохонада ва 7,6%и тақсимлаш марказларида даволанганлар. Бундан кўриниб турибдики, касалланганларнинг

атиғи 17%и касалхоналарга қамраб олинган ва қолганларига амбулатор-поликlinik ёрдам кўрсатилган. Респондентларнинг нима учун лаборатория текширувлари ўтказмаганлиғи тахлил этилганда уларнинг 7,8%и маблағ йўқлиғи, 20,3%и хошиш бўлмаганлиғи ва 71,9%ида айнан COVID-19 касаллиғи эканлиғига шифокорлар амин бўлганликларини таъкидлаганлар. Ҳамма учун бу касалликнинг янгилик бўлганлиғи боис ўрганилган респондентларнинг 62% и тузалгандан кейин махсус реабилитациядан ўтмаганликларини таъкидладилар ва натижада 6 % беморларда касалликнинг такрорланиш ҳолати юз берган. Айнан реабилитация ўтмаганлар тахлили шуни кўрсатдики, уларнинг 58%и бу ҳақда қизиқиб ҳам кўрмаганликлари, 25% ининг вақти бўлмаганлиғи ва 17% беморларда бунинг учун маблағ йўқлиғини айтганлар. Тадқиқотимизнинг навбатдаги босқичларидан бири, бу касалланиб тузалган беморларни кейин нималар безовта қилганлиғини ўрганиш бўлди. Эътиборли жиҳати шундаки, деярли 22% ўрганилганларда тез чарчаб қолиш, 16,4% ида кўп юра олмаслик, 13,1% ида руҳиятда салбий ўзгаришлар, 7,4% ида уйқусизлик, 17,5% ида нафас олишда қийинчилик, 10,0% ида хотиранинг пасайиши, 5,7% ида иштаха пасайиши ва 5,2 % да кўп терлаш аломатлари кузатилганлиғи маълум бўлди.

Тадқиқот жараёнида кўпроқ эътиборимизни ўзига тортган жиҳат шу бўлдики, респондентларга жисмоний фаоллик ва спорт билан мунтазам шуғулланасизми, соғлом турмуш тарзига риоя қиласизми деб берилган саволимизга уларнинг 63,5и "йўқ", 36,6 %и "ҳа" деб жавоб бердилар. Маълум бўлдики, жисмоний жиҳатдан фаол кишилардан биронтаси ҳам COVID-19 касаллиғи билан касалланмаган. Тамаки чекиш билан боғлиқ саволга ҳар иккила гуруҳда сўров қилинганлар деярли бир хил жавоб берганлар, яъни касалланганларнинг 11,4%и и "Ҳа" ва 88,4%и и "Йўқ" деб, касалланмаганларда бу кўрсаткич мос равишда 10,7% ва 89,3% га тенг эканлиғи қайд этилди. Кўплаб адабиётларда қайд этилганидек COVID-19 касаллиғи кўп ҳолларда ортиқча тана вазнига эга бўлганларда кўпроқ қайд этилиб, нисбатан оғирроқ кечиши таъкидланди. Тадқиқотимиз жараёнида ҳам бу ҳолат ўз исботини топди. Касалланмаганларнинг атиғи 2,0% ида ортиқча тана вазни мавжудлиғи аниқланди. Касалланганларда бу кўрсаткич 58% га тенг эканлиғи қайд этилди. COVID-19 касаллиғи туфайли ниқоб тақиш масаласи бўйича ҳам ўзига хос-хусусиятлар аниқланди. Касалланмаганларнинг 90% ига яқини ўзини касалликдан сақлаш учун ниқоб тақсалар, касалланганларда бу кўрсаткич 51 % ни ташкил этди. Ниқобни жарима тўлашдан қочиш учун таққанлар мос равишда 3% ва 10% га тенг бўлди. Кўриниб турибдики, касал бўлмаганларнинг кўпчилиғи айнан ниқоб таққанлари учун ҳам касалликни юқтирмаганлар. Ўрганиш жараёнида муҳим жиҳатлардан бири шу бўлдики,

касаланмаганларнинг қай тартибда касалликдан сақланганликлари бўлди. Ўрганилган жами 103та касаланмаганларнинг 21,0%и доимий равшда ниқоб тақишлари, 20,7 и тез-тез антисептиклардан фойдаланганликлари, 16% и қўл бериб саломлашмасликлари, 21,6% и овқат рационига витаминли махсулотларини қўшганликлари, 18,0%и ҳар хил жамоавий тадбирларга бормасликлари, 1,6% и эса уйдан чиқмаслик ва ижтимоий масофани сақлаш орқали касалликдан сақланиб келаётганликларини таъкидлаганлар. Яна бир эътиборимизни ўзига тортган жиҳати шу бўлдики, касаланганда уйда даволанишга муносабат сўралганда, касаланмаганларнинг 100%и бу ҳолатни инкор ва ўртача ҳолатда эканликларини айтганлар. Аммо, COVID-19 билан касаланганларнинг фикри нисбатан бошқачароқ, яъни уларнинг 20% дан кўпи уйда даволанишни қўллаб-қувватлаганлар, 30% дан кўпроғи ўртача ҳолатни эгалласалар, 50%и уйда даволанишни инкор қилиб жавоб берганлар. Ўрганилганларнинг оила аъзоларидан кимдир COVID-19 билан касаланганми деган саволга, касаланганлардан 90%га яқини "Ҳа" деб жавоб берса, касаланмаганларда бу ҳолат 40% ни ташкил этди. Демак, COVID-19 билан касаланганларнинг оиласида касалликнинг юқиш эҳтимоллиги жуда юқори бўлган ва доимо уйда қолинг чақириғи ҳамма вақт ҳам самара бермаслиги мумкинлиги таъкидланди. Ўрганишлардан яна шу нарса маълум бўлдики, COVID-19 касаллиги ва унинг тарқалиш йўллари ҳақидаги маълумотларни касаланмаганлар ҳам деярли бир хил манбалардан оладилар. Мамлакатимизда COVID-19 касаллигининг аҳоли орасида кенг тарқалишининг олдини олишга йўналтирилган давлат миқёсида олиб борилаётган санитария-гигиеник ва эпидемияга (пандемияга) қарши чора-тадбирларни сиз қандай баҳолайсиз деб берган саволга, касаланганларнинг 69,1 %и касаланмаганларнинг 82% и самарали, касаланганларнинг 9%и, касаланмаганларнинг эса 18,4%и жуда самарали деб жавоб берсалар, касаланганларнинг 21,1%и таъкидласалар, жавоб берганлар. Тадбирлар унчалик самара бермаяпти деб касаланмаганларнинг 21%и таъкидласалар, 0,8%и умуман самара бермаганлигини қайд қилганлар. Бундан хулоса шуки, касаланмаганлар пандемия даврида давлатимиз томонидан кўрилган чора-тадбирлардан умумли фойдаланган ва қўйилган талабларга тўлиқ риоя қилганлар ва касалланишдан сақланганлар.

Касалликнинг аҳоли орасида кенг тарқалиб кетишининг олдини олиш учун қандай чора-тадбирларни зарурлиги тўғрисидаги фикрлар ўрганилганда қуйидаги маълумотлар олинди. Бозорларни ёпиш керак деган таклифни касаланганлар ва касаланмаганлар мос ҳолда 5,1% ва 0 %, ўқув муассасаларини ёпиш керакми деган саволга мос ҳолда 7,0% ва 10,%, аҳолини ёппасига

лаборатория тахлилидан ўтказиш керак деган таклифга мос равишда 8,4% ва 3,0 %, ҳамма маска тақиш керак таклифига мос ҳолда 95,6% ва 63,7%, иммунитетни кўтариш зарур таклифига 85,4% ва 66,0%, уйда қолинг таклифини мос равишда 23,0% ва 51,0% кўринишда жавоб берганлар.Кўриниб турибдики,COVID-19 билан касалланган ва касалланмаган респондентларнинг фикрлари бир-биридан кескин фарқ қилади ва касалликни юқтириб олишда ҳам бу индивидуал омилларнинг таъсирини яққол кўриш мумкин. Юқорида келтирилган маълумотларга асосланган ҳолда қуйидагиларни хулоса қилиш мумкин:

Хулосалар

1. Кутилмаганда қисқа вақт оралиғида деярли дунёнинг барча давлатларини қамраб олган COVID-19 касаллиги пандемияси, тарқалишидаги тезкорлиги, кечишидаги оғирлиги ва ўлим даражасининг нисбатан юқорилиги билан, ҳатто ривожланган давлатларнинг ҳам соғлиқни сақлаш тизимларининг бу каби мураккаб жараёнга тайёр эмаслигини исботлади ва халқ хўжалигининг ҳамма соҳаларига ўзининг салбий таъсирини кўрсатди;
2. COVID-19 касаллигининг тарқалишида қатор ўзига хос-хусусиятилар бўлиши билан бир вақтда, тарқалиш тезлиги кўп ҳолларда инсон омилига боғлиқ бўлиб, табиий-географик омилларнинг роли деярли сезилмади. Яъни унинг аҳоли орасида кенг тарқалиши одамларнинг белгиланган санитария-гигиеник қоидаларга қатъи риоя қилишлари билан бевосита боғлиқ эканлиги маълум бўлди;
3. COVID-19 билан касалланиш аёлларда эркакларга нисбатан, шаҳар аҳолиси орасида қишлоққа нисбатан юқорилиги кузатилиб, шаҳарда унинг юқори даражаси асосан 51-60 ва 18-25 ёшлиларда кузатилса, қишлоқда бу кўрсаткич 26-30 ва 31- 40 ёшдагиларда кузатилиб, касаллик тарқалишида биологик омилларнинг таъсири катта эканлиги қайд этилди. Касалликнинг асосий қисми (85,%) ишчиларда -26%, хизматчиларда -37,4% ва ишсизларда 22% билан нисбатан копроқ тарқалиши аниқланди.
4. Ўрганишлар шуни кўрсатдики, беморларнинг кўпчилиги (62,3%) касалликни уйларида ва ишхоналарида юқтириб олганлар. Ўрганилганларнинг атиги 48 %и лаборатория текширувидан ўтган ва жами беморларнинг 83% и ўз уйларида даволанганлар. Беморларнинг 1,7%игина юқумли касалликлар касалхонада ва 7,6% и тақсимлаш марказларида даволанганлар. Даволанганларнинг 62%и даволашдан кейинги реабилитацияни ўтмаганлар.
5. Касалликнинг аҳоли орасида кенг тарқалишига сезиларли даражада одамларнинг жисмоний фаолликлари, тамаки чекишлари, ортиқча тана

вазнининг мавжудлиги, айниқса уларнинг доимий равишда ниқоб тақишлари, антисептиклардан фойдаланишлари, оила аъзоларининг касалланган ва касалланмаганликларининг таъсирининг аҳамияти катта эканлиги аниқланди.

Фодаланилган адабиётлар

1. Родионов О.В., Сорокоумов В.А. Неврологические заболевания в условиях пандемии COVID-19//ученные записки Санкт-Петербургского государственного медицинского университета им. Академика И.П.Павлова.- 2020.-№27 (2).-с. 18-24.
2. Каприн А.Д., Гамеева Е.В., Аоляков А.А. и др. Влияние пандемии COVID-19 на онкологическую практику// Сибирский онкологический журнал.- 2020.-№19 (3).-с.5-12.
3. Камкин Е.Т. Организация оказания медицинской помощи беременным, роженицам, родилницам иноворожденным при новой коронавирусной инфекции COVID-19 // методические рекомендации.-2020.-Версия 1.
4. Газета UZ. Возрастная структура заболеваемости и смертности от COVID-19 в Узбекистане. 2020., 06.09.
5. ГевинЯми, ДжистиеНовиньон, Корделия Кенни Модеоинизация систем общественного здравоохранения с целью подготовит их к возможным пандемиям в будущем// Журнал «хроники ООН» [https|| WWW/ un/org/ru/ 71640](https://www.un.org/ru/71640).
6. [Htts//Rursir/ Kz/neys/Rursir-guidt/2020-05/pandemiga-COVID-19-vs Kryta-problemy - mir0vjg - sistemy-zdravookhraneniea](https://Rursir/Kz/neys/Rursir-guidt/2020-05/pandemiga-COVID-19-vs-Kryta-problemy-mir0vjg-sistemy-zdravookhraneniea)
7. [https://www/ Komergant/ ru/doc/4235116](https://www.komergant.ru/doc/4235116)
8. Камкин Е.Г. Профилактика, диагностика и лечение новой коронавирусной инфекции (COVID-19) // временные методические рекомендации.-2020:-Версия-9.-с. 15-16.
9. Эмили Бейкер Случаи коронавируса зафиксированы в Антарктиде на Чилийской исследовательской станции// [hts://www/abc. Net. Au/new/2020-12.22./corjnavirus Cases-confirmed-in fntarctica/](https://www.abc.net.au/new/2020-12-22/corjnavirus-cases-confirmed-in-antarctica/)
10. ВВС-Русская служба Дайджест: Европа отправляет Британию в карантин из-за вируса – мутанта//[https:// www. BBC.com/Ryssian/news-55390791](https://www.bbc.com/Russian/news-55390791).